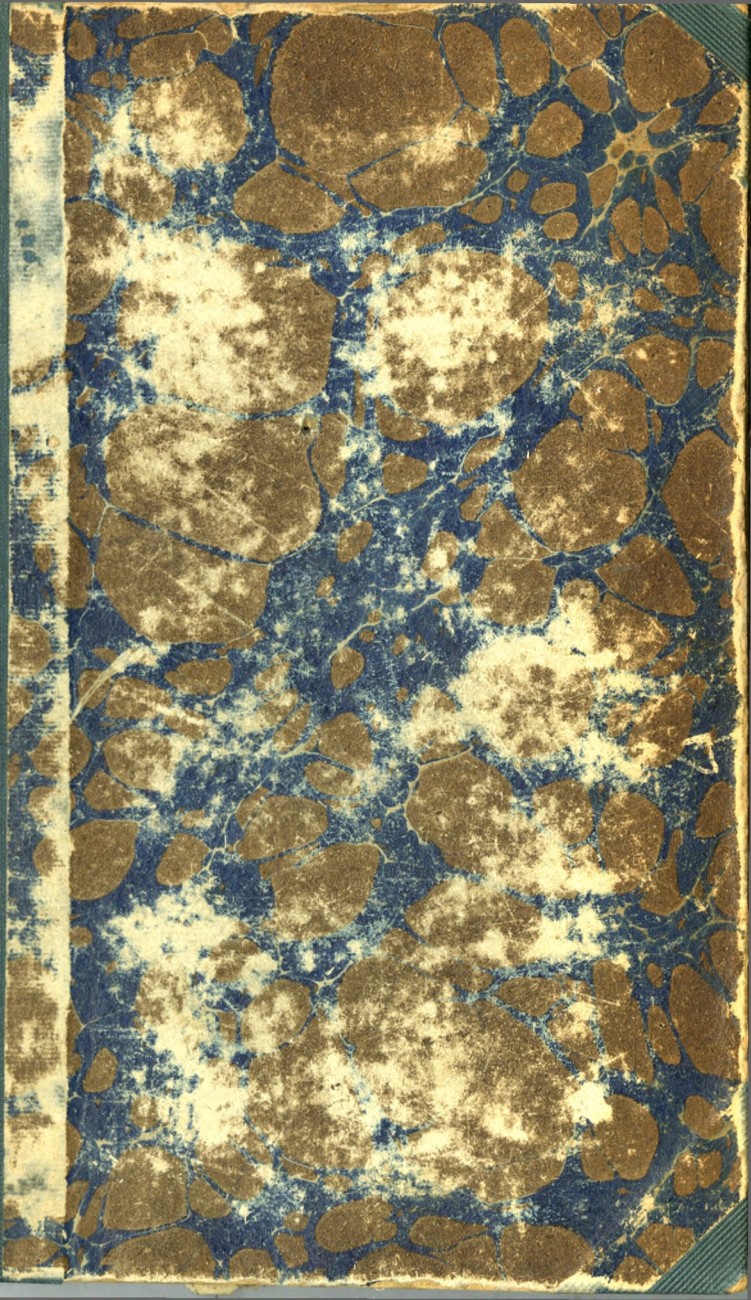

Politikai
röpiratok.

99.

99

772

MÓRICZ PÁL

B E S Z É D E

A BIHARI

BALKÖZÉPPÁRT NAGY ÉRTEKEZLETÉN,

DECZEMBER 16-án, N.-VÁRADON.

11.

BUDAPEST.

LÉGRÁDY TESTVÉREK

1874.

DE BALLAGI GÉZA.

Móricz Pál beszéde

a bihari balközéppárt nagy értekezletén, deczember 16-kán, N.-Váradon.

T. értekezlet! A politikai pártok jelen küzdelmeiben, midőn az értekezlet összegyűit, hogy állást foglaljon, szükségesnek, s mint a pártnak tagja kötelességemnek tartottam számos teendőim daczára is megjelenni önök közt, s mennyire csekély erőm s emlékező tehetségem engedi, felvilágosítást nyújtani önöknek a pártok állásáról, pártunk állásáról, ennek elfoglalt állásáról, jövőendő céljainkról, és mind azokról, mik a pártot, mint ilyenent közelebbről és közvetlenül érintik.

Az országgyűlés legutóbbi összehívata alkal-mával, sőt már azt előzőleg is az országban minden irányban bizonyos levertség mutatkozott. A pártok oly sujtolónak találták az ország politikai és pénzügyi körülményeit, hogy mindegyiknek kebelében bizonyos nagyobb szerű forrongás indult meg. Engedjék meg tehát önök, hogy előbb hazánk pénzügyeiről, azután a politikai pártokról egyenkint, az általunk elfoglalt állásról, végre pártunk vezéreiről, az ő maguktartásáról önöknek részletes felvilágosítást nyújthassak.

Hazánk pénzügyei valójában aggasztók, s ennek okai részben a kiegyezésben, részben az azóta követett téves és helyteten gazdálkodási

rendszerben, a rossz vasuti, a hibás pénzügyi s a hibás igazságügyi politikában keresendőek.

Midőn a kiegyezés megtörtént, a balközép-párt elmondá, hogy azt az országra nézve károsnak tartja. Mert nemcsak korlátozta az Magyarország százados jogait, de hátrányos az financiális tekintetben is. Akkor általában azt mondták, hogy ezek csak feltevések. Ma már tények beszélnek.

Vagy tagadhatná-e valaki, hogy a kiegyezés óta Ausztria a kamatszövénny-adó felemelése által államadóságait tetemesen csökkentette, míg mi a devaluatio előtti quota reánk eső részét egészen fizetjük? Tagadhatná-e valaki, hogy Ausztria a Salinenscheinok bevonása által mintegy hatvan millió kamattalan kölcsönt élvez, míg mi minden fillérért adósági kamatot fizetünk? Tagadhatná-e valaki, hogy a honvédség, ugy mint szervezve van, midőn még lovassága kellő számmal és műszaki csapatai nincsenek, más volna mint a közöshadsereg tartaléka. S ha összehasonlítjuk azon költségekét, melyet mi e tekintetben szemben Ausztriával megteszünk, ki tagadhatná azt, hogy Magyarország a két állam védelmére sokkal nagyobb terheket visel pénzben és vérben, mint Ausztria?

Tehát mindazokat, miket a kiegyezéskor csak föltevésből állítottunk, ma már tények igazolják, s kétségtelen, hogy amint a véderőről szóló törvény meghozatott, a honvédelmi költségeknek tetemesen szaporodniok kellett. De ha a delegatiók takarékosan jártak volna el, nem lett volna szükséges oly mérvben emelni a közösügyi kiadásokat, melyek jelen pénzügyi bajainknak egyik forrását képezik.

Tagadhatatlan az is, hogy a vasutak készítésénél a legnagyobb visszaélések követték el.

És ezen visszaéléseknek senki más nem volt oka, mint a kormány. Mert egyetlen vasut sem létesült volna, ha a kormány egy, vagy más érdekből azokat nem javalja, vagy azok megszavazását gátolja vala.

Hányszor vetették szemére a megyéknek, hogy a megyei utakat egyik-másik befolyásos ember kedvéért megkanyarították! Ha volt e tekintetben alapja a szemrehányásnak, még sokkal nagyobb visszaélést követett el az uralkodó párt és a kormány akkor, mikor egyes befolyásos emberek kedvéért a vasutakat partiális érdekből építették, s a nemzetre kiszámíthatatlan hosszú ideig tartó terheket róttak.

Az igazságszolgáltatás reorganisatióját minden ember ohajtotta. Nagy, fontos érdekek követelik, hogy az igazságszolgáltatás gyors és czélszerű legyen. De vajjon ki volt annak oka, hogy az igazságszolgáltatás pártérdekből organizáltatott? vagy nem pártérdek vezette a kormányt akkor, midőn Biharnek két, s a félannyi Zemplénnek hasonlóul két, midőn a 125 négyszög mértföldnyi Szabolicsnak egy, Vasnak pedig három törvényszéket adott? Vajjon nem pártérdek sugalta-e azt, hogy van Biharban egy járásbiróság, melynek 135,000 lélek számára kell igazságot szolgáltatni, míg másutt ugyanilyen népesség mellett több megyei törvényszék, s számos járásbiróság alakított? Tehát nemcsak az igazságszolgáltatás nagy költségei okozzák a bajt, hanem azon hibás felosztás, azon önző, pártérdekből való eljárás is, melyet a kormány e tekintetben követett.

Vajjon helyes volt-e azon pénzügyi politika, mely évek óta napról napra él, s midőn a pénzkrisis beállott, s hazánk több évi roszt termés

miatt kimerült, akkor kötötte meg a magyar állam még eddig felvett legnagyobb kölcsönét?

Ily előzmények után nem lehet csudálni, hogy a legnagyobb takarékoság mellett, a legnagyobb törlések után is az évi rendes deficit 7 milliót, a két évi rendes és rendkívüli deficit 72 milliót meghalad. És miután kiadásaink nagy része olyan, melyből egy fillért sem lehet törlőnünk, — mint p. o. a közös quota, a közös államadóssági járulék, saját adósságaink kamata, a vasuti subventio és a megállapított nyugdíjak, melyek összesen kiadásainknak mintegy háromnegyedét képezik, képzelhető-e, hogy ezen 7 millió deficitet adóemeléssel elenyésztetni lehet?

És mit mondjak az adóemeléstről? hisz hazánkban az adók nem annyira súlyosak, mint az igazságtalan kivetés által lettek csak elviselhetetlenekké, s miután az indirect adókat nem lehet emelni, ha a produkeziót megsemmisíteni nem akarjuk; sőt nem lehet emelni azért sem, mert Ausztriával tíz évre egyesség kötöttet; a személyes kereseti adó hallatlan arányban emeltetett fel a múlt évben, valamint a bélyegilletékek is. Így nem marad egyéb hátra, mint az egyenes adókat emelni, melyek összesen 70 millióra mennek, s így a 7 millió deficit rögtöni elenyésztetés¹⁰/₁₀₀ adóemelést igényelne.

Még lehetett volna e bajon segíteni, ha ez utolsó kölcsön nem azon modalitás szerint kötöttet, mely szerint az államjavak lekötöttet, mert míg az adóreformok keresztülvitetnek, az államjavak eladásából lehetett volna fedezni a deficitet és az adóreform befejezése után helyre lehetett volna állítani állambáztartásunkban az egyensúlyt.

Ma már ez csaknem lehetetlen. Lehetetlen

különösen egyes miniszterek változása által; hanem lehet igenis gyökeres rendszerváltozás folytán.

Ilyenek tehát pénzügyi körülményeink. És ha e bajon segíteni nem lehet, akkor be fog következni a fizetésektelenség és a nemzetnek jövője veszélyeztetve lesz.

Azt mondják általában tisztelt értekezlet! hogy a jobboldal kebelében csak személyes ambíció dolgozik, és gróf Lónyay, Gorove, Horváth és báró Sennyey pártjait csak személyes ambíciók vezérlik. Én, uraim — miként azt tegnap a parlamentben is elmondám — ezen férfiaknak politikai ellenfele voltam és vagyok ma is. Sokszor erős dolgokat mondtam szemükbe. De sokkal többre becülöm őket, mintsem feltehetném, hogy hazánk nehéz viszonyai közt személyes ambíciók kielégítése végett szítanák saját pártjukban a visszavonást. Nem személyes ambíció, hanem azon sikertelenség, azon nyomor, melyet kormányzatuk előidézett, okozza a jobboldalban a pártbomlást és az általános mozgalmat, és akármint állítsák is a jobboldali lapok, hogy a dolgok kiegyenlítve, és a jobboldal egybeforrva van, én azt nem hibetem; mert akkor meg kellene szünni a jobboldal tagjaiban a hazászeretetnek, meg kellene szünni az igyekezetnek az ország bajain gyorsan segíteni. Tény tehát, hogy a jobboldal négy, öt felé tanácskozó tagjai nem képezik többé azon compact parlamentáris pártot, mely egy kebeléből keletkező miniszteriumot hosszasan fenntartani és gyámolítani képes lehessen.

Mit mondjak uraim a szélső balról? akár mennyire bizonyítgatják a 48-asok, hogy ők teljes egységben vannak, nem maradt titok, hogy ezen kis párt hasonlóképen három négyféle töredéket képez, és most felütötte magát egy ötödik fractio is, mely

a pártnak szemére veti, hogy nem 48-sok, és hogy különösen Kossuthnak nem hivei.

Ezek után áttérek saját pártunkra. A mult országgyűlés vége felé, midőn pártunk egyik vezére egészségi tekintetből a hazából eltávozott, pártunk másik vezére Ghyczy a párt kebelében lemondott. Ki ne ismerné Ghyczy Kálmán nagy tehetségét, szónoki erejének varázs hatalmát, ernyedhetetlen sikeres munkásságának szívósságát? Ki ne ismerné szeretetre méltó egyéniségét, melylyel évek óta pártunk bálványává lett? Midőn lemondását velünk közlé, mély aggodalom fogta el pártunk minden tagját. Az ő eltávozását meggátolni a párt minden tagja törekedett. Igen megfogható tehát, hogy a párt egyik kitünősége, egyik balközépi lap vezére, Csernátony oly mozgalmat akart megindítani, oly irányt és megállapodást akart létrehozni, mely mellett Ghyczy s az őt követő elvtársak megmaradhattak volna a pártban. Részint ezért, részint azon téves felfogás miatt, melyet pártunk eddigi magatartásából többen következtettek, indította meg, ha jól fogtam fel, Csernátony ama czikkeket, s terjesztette elő Tisza Kálmán a már fentebb is jelzett indítványát nov. 7-én.

Sokan ez indítványt a párt elveitől való eltérésnek igyekeztek keresztelni, különösen a pártnak néhány fiatalabb tagja szabadságot vett magának ez irány ellen élesebben kikelni s ezek egyike egy röpiratban megtámadta pártunk vezéreit s e mozgalom indítóját, Csernátonyt.

Nem szükséges mondanom, miszerint ha Csávozszy mindazokat, miket röpiratában elmondott, a párt kebelében mondja el, és a párt határozatának magát aláveti, correct járt volna el. Mert minden pártagnak szabad egyik vagy másik indítvány elleni nézetét elmondani, sőt a pártvezé-

rek tetteit is bírálni. Azonban tulmenni ezen határon, rőpiratot írni a párt vezérei ellen, s midőn már a jobboldali lapok kifogytak a tendentious gyanusításokból, akkor a párt egyik tagjának venni fel a keztyűt, s támadni fel a párt vezérei ellen, gyanusítani azok tetteit, nemcsak hogy nem volt méltányos, de nem is volt jogos, s mint pártagnak nem is volt szabad. Az okok, melyeket felhoztak, nem voltak alaposak, s az emberek gyengék voltak arra, hogy egy pártot vezéreljenek, még gyengébbek arra, hogy egy politikai multtal bíró nagy országos pártot megbontsanak. Kiléptek tehát mintegy hatan a pártból, s ezzel ezen vizzálynak a párt kebelében vége szakadt.

A nov. 7-ki tanácskozást megelőzőleg tudtuk azt is, hogy Ghyczy nincs megelégedve a hozandó párthatározattal, s e nézetét kinyilatkoztatta a pártban is. De hisz ő neki a pártban már rég különleges állása volt, nézetét mindig teljes szabadsággal kifejtette, sőt a párt beleegyezésével az is megtörtént, hogy a párt ellen szavazott, sőt beszélt is. Nagyobb tiszteletet e jeles férfiú irányában, midőn annyi szabadságot engedtünk neki a párt kebelében, nem tanusithattunk; kilépése váratlan volt ránk nézve. De mert a párt azon tagjai, kik jelenben hozzá csatlakoztak, nov. 7-én kevés kivétellel alá írták, elfogadták a párt határozatát, s mert a kilépési szándékukról keringő híreket desavouálták, még nagyobb meglepetés volt ránk nézve, midőn e hó 10-én a pártból való kilépésüket velünk tudatták.

Voltunk mi uraim, az országgyűlés összejövetele után balközéppárthoz tartozók összesen 108-an, és a jobbra-balra történt átlépések után maradtunk 83-an. Még mindig tekintélyes nagy

szám. sőt azt mondhatom, hogy az országgyűlés kebelében létező párttöredékekkel számunk arányát összehasonlítva, a legnagyobb compact pártmi vagyunk ma is, s él egy sejtelem bennem, mely azt sugja nekem, hogy bár jobbra-balra mintegy 28 tagot elvesztettünk, de a balközép azon kerületeket, — melyek a kilépett tagokat választották, mind nem veszítette még el.

Most engedjék meg önök, hogy azon szemrehányásokról szóljak, melyekkel pártunkat jobbról és balról egyiránt illetik. Azt mondják, hogy mi a novemberi nyilatkozattal, melyben kimondtuk, hogy ezen alapon is készek vagyunk kormányt vállalni, elhagytuk eddigi álláspontunkat.

Mindenekelőtt meg kell jegyezmem, hogy már 68-ban pártunk kebelében a delegációba való belépés kérdésében egy nagy szakadás történt; ez alkalommal pártunk vezérei azon nézetben voltak, mint vannak ma is, hogy míg a törvény törvény, addig azt tisztelni és teljesíteni kell. Lehet annak alkotmányos uton megváltoztatására törekedni, de a törvényt ignorálni egyetlen politikai pártnak sem szabad. Ezen küzdelem közepette gr. Keglevich Béla egy hirlapi cikkben úgy nyilatkozott, hogy azon árnyalat, melyhez ő tartozik, ezen alapon soha kormányt nem vállal, mert nem hiszi, hogy ez uton az országnak hasznos szolgálatot tehetne, míg azon árnyalat, melyhez Ghyeczy és Tisza tartozik, kész ez alapon is kormányt vállalni. Ez lényegben a két árnyalat közti különbség. Az is tény, hogy azon árnyalatban, melynek élén akkor gróf Keglevich állott, számosabban voltak, elvbarátaink és pártunk vezéreinek nem volt joguk a többséget kényszeríteni, hanem kellett bizonyos módokról gondoskodniuk, melyek a pártot összeforrasztják. Így történt, hogy pártunk egyik

vezére Tisza Kálmán egy hírlapi cikkben kinyilatkoztatta, ha jól emlékszem, hogy ha csak ez a különbség a két párttöredék közt, ez nem érdemli meg, hogy a párt feloszoljon, s a kormányra lépés oly távol lebegő cél, hogy kész kinyilatkoztatni, hogy ez alapon ő sem lép kormányra. Ezen nyilatkozat ugyan sohasem volt a párt kebelében tárgyalva, mert a párt csak annyit mondott, hogy a delegatio neve, vagy a megválasztatás el nem fogadása kérdésében való eljárás a pártkérdések sorából kiküszöböltetik, kövesse erre nézve mindenki saját meggyőződését.

Igy sikerült pártunk vezérének tapintatos eljárása által a pártválságot megszüntetni, s a pártot egyé forrasztani. E nézetek a mult országgyűlés végeig, mint a meddig az akkori képviselők mandátuma érvényben volt, fenn is tartatott. Hogy minő eljárás követtessék jövőre? eziránt egy nagy ellenzéki értekezlet hivatott össze Pestre s ez értekezlet elé mint pártprogramm nem azon kiegyezési föltételek, nem az ugynevezett bihari pontok terjesztetnek, — melyek ugyan a 67-ki programnak nem ellentétei, hanem kivonatai, terjesztettek — hanem terjesztett a 67-ki program, még pedig azon szándékból, hogy ez alapon Ghyczy is a pártban maradhasson. És azon pártértekezlet ezen 67-ki programot fogadta el, a baloldali végrehajtó bizottság e programot 10000 példányban nyomatta ki s küldte szét az ország választó kerületeibe s ezen program alapján választatott meg minden balközépi képviselő. Ha elhajlás történt a bihari pontoktól, nem most történt az, hanem történt a nagygyűlés alkalmával annak határozata folytán. Mert már a 67-ki program újabb proclamálása által elfogadta az ország azon álláspontot, hogy a törvényt,

mig törvény, tisztelni kell, és elfogadta azon álláspontot, melyet pártunk vezérei a delegáció kérdésében való meghasonlás alkalmával elfoglaltak, t. i. hogy ha többségre jutnak, készek a kormányt ez alapon is elvállalni s a baloldali elveket kormányzati uton keresztülvinni.

Egyébiránt tisztelt értekezlet! felhivom a pártunk minden tagját, lehet-e józanul mást gondolni, mint azt, hogy ha egy párt többségre kerül, elfogadja a kormányt azon alapon, melyet a törvény elébe szab. Mert azt akarni, hogy a párt szerezzon többséget bizonyos elveknek, és ha a többséget megszerezte, azon elveket egy más elveket valló kormány létesítse: merő képtelenség.

Nincs tehát nov. 7-iki nyilatkozatunkban semmi egyéb, mint azon álláspont újabb elfoglalása és decretálása, melyet pártunk vezérei az ország színe előtt, a párt tudtával s beleegyezésével már jóval ezelőtt elfogadtak és proclamáltak.

Még egy másik szemrehányással is illetik pártunkat, t. i. hogy föladtuk a közjogi ellenzést. Erre nézve egy határozott nyilatkozattal tartozom. Én a közjogi oppositíót, úgy, mint azt a szélső balon értették, s úgy, mint ezt a jobboldal ellenünkben saját érdekében magyarázta, mindig tévesnek, mindig hibásnak tartottam. Midőn a koronázás megtörtént, s annak alapján az ország reorganizáltatott, pártunk belépett az országgyűlésbe, elfoglalta helyét megyékben, községekben és minden nyilvános alkalommal: akkor ténylegesen elfogadta a közjogi kiegyezést is. Hogy a kiegyezést törvényes uton megváltoztatni akarta, az a pactum conventumoknak nem feldulása, nem megsemmisítése, hanem országgyűlési faktorok által fejlesztése, és pedig fejlesztése úgy a fejedelem, mint mindkét félnek javára; mert hogy a kiegyezés részben nemzetközi szerződés,

azt ma már senki sem tagadja ; mi nem tagadtuk soha s jelenben már a 48-sok is kezdik elismerni. Hogy ezen kiegyezést, ha valaha a körülmények és idők alkalmat nyujtanak rá, lehet minden rázkódítás nélkül nem megszüntetni, de jobbá tenni, azt mutatja a horvát kiegyezés példája. Horvátország ép azon körülmények közt egyezkedett velünk, mint mi Ausztriával. Ép ugy a fejedlem, a magyar országgyűlés s a horvát országgyűlés által fogadtatott el a horvát kiegyezés. És most ugyanezen kiegyezést felbontották, s mind két fél megnyugvására megváltoztattattott.

Tehát sem a jobboldal gyanusítása, sem a szélsőbal felfogása, hogy mi feladtuk a közjogi oppositíót, nem helyes, mert a közjogi ellenzés csak azon hatáson belül maradt, mely beennünket a kormányváltásban nem gátol.

Most még egy párt szót röviden programmunkról. A balközép programmjának essentiája ebből áll: mi akarunk törvényes, tehát békés uton létesíteni egy önálló, független Magyarországot. E célnek két nélkülözhetlen kelléke van. Egyik a hadügyi, másik a pénzügyi függetlenség. A többi mellékes dolog, mert ha e kettő megvan: létesítve van az önálló, független Magyarország. Ez a baloldal programmjának essentiája.

A magyar hadsereget uraim! meg lehetett volna 67-ben teremteni, ha a kiegyezéssel nem sietnek, mert Ausztriának szüksége volt a Magyarországgal való kiegyezésre ; meg lehetett volna azóta is, ha az ország pénzügyeit semmivé nem teszik s a kormány a fejedelmet meggyőzte volna arról, hogy neki magának áll érdekében, hogy Magyarországnak külön hadserege legyen, s hogy mindazon felszerelési tárgyak, melyek egy nagy hadvitelre szükségesek, ne csak Ausztriában, hanem Ma-

gyarországban is létezzenek, s így, ha az ellenség elfoglalja is Ausztriát, Magyarország megmarad s innen vissza lehet szerezni amazt, míg a jelen viszonyok közt, ha Ausztria elvész, igen kétes, nem marad-e egészen védtelenül Magyarország?

De a jelen körülmények közt, mikor pénzügyeink oly állapotban vannak, hogy 18 honvéd lovas századot, melynek felszerelésére mindössze 295,000 frt kellene, nem vagyunk képesek évek óta felállítani, akkor uraim magyar hadsereg létesítéséről a jelen körülmények között lehetetlen álmodozni. Gyakorlati politikusnak pedig az a feladata, hogy ne ábrándok után kapkodjon, hanem vigye ki azt, ami kivihető.

Mit kellett tehát ily körülmények közt csinálni, hogy programmunkat föl ne adjuk, s mégis gyakorlati politikusok legyünk? nem lehetett mást tennünk, mint azt, amit Tisza Kálmán egy ízben mondott: nem volt még párt, mely céljait, terveit egyszerre mindenben keresztülvitte volna; az a sorrendet kellett alapítani programmunk keresztülvitelével, keresztülvinni azt, mi keresztülvihető és függőben hagyni, de nem mondani le a többitől, mik a jövő feladatai lesznek. Hogy ebben pártunk vezérének teljes igazság van, erre csak egy praegnans példát hozok fel. Midőn III. Napoleon hatalma fénypontján meg akarta kezdeni az olasz háborút, 300,000 francia s 600,000 olasz fegyverrel keresztül jött az Alpokon, s programmot bocsájtott ki, melynek végszavai így hangzottak: „usque Adriatique,” t. i. Adriaig akarja Olaszországot elfoglalni. Két roppant csatát vívott, melyet siker és győzelem követett. És, ő uraim! a győzelem közepette birt annyi belátással, mert a politikai körülmények úgy kívánták, hogy nem

mené „nsque Adriatique,“ hanem megérte Lombardiával, meghagyta Austriának továbbra is Velenzét, és három év múlva minden kardcsapás nélkül elérte azt, mit, ha tovább is erőltetett volna, kéteessé tette volna Lombardiát s talán saját hatalmának fenntartását.

Ilyenek uraim a politikai körülmények, s azt mondhatni a politikában, hogy én egyszerre akarok mindent, vagy semmit, lehet azoknak, kik va banquet játszanak, kik a kormányzásra nem is gondolnak, s csak az izgatottságot kívánják növelni, de nem azoknak, kik gyakorlati politikusok és a haza sorsával kétes játékot űzni nem akarnak.

Ezekben uraim megtalálják önök nov. 7-iki határozatunk kulcsát. Még csak egy dologra nézve akarok felvilágosítást adni, és ez a coalitio.

Emlékezhetnek önök, hogy régóta folyton beszéllek, hogy a balközép a kormánynyal fusióra lépett vagy legalább lépni akar. Ezekre nézve egész őszinteséggel s a legnagyobb bizonyossággal mondhatom, hogy ezek alapnéküli hírek voltak, de mintha minden ember egy nagy lépés szükségét érezte volna, beszélt coalitioról, beszélt fusióról. Azonban bátran merem állítani, hogy pártunk vezérei és a kormány, illetőleg a jobboldal vezérei közt erről sohasem magán körben, sem nyilvánosan szó nem volt. A párt azt követelte vezéreitől, hogy kövessenek erélyes politikát, támadjuk és buktassuk meg a kormányt. Jelenben a balközépnek a parlamentben többsége nincs, s így a kormányt megbuktatni máskép, mint coalitio által nem lehet, t. i. úgy, ha több pártnyalat, s több különböző pártboz tartozó fractio egyesülne velünk a kormány megbuktatására. Amely párt ily csapást mér a kormányra, annak kell, hogy annyi erkölcsi bátorsága

legyen, hogy a kormányt saját kezébe vegye; és ha nincs többsége a balközépnek, máskép a parlamentararis kormányt kezébe nem veheti, mint coalitio útján. Ez igen egyszerű, igen természetes. S épen az, hogy pártunk vezére óhajtotta, hogy a pártnak ezen megtörténhető lépésről tudomása legyen és a párt afelett határozzon, ne pedig csak akkor tudja meg, mikor már pozitív lépések történtek egy vagy más irányban; mutatja pártunk vezérének ugy eszélyességét, mint határozottságát.

Azt hiszem tehát uraim! hogy ha mi azt akarjuk, hogy elveink valaha diadalra jussanak, és ne csak papiron maradjanak, mulhatlan kötelességünk arra törekedni, hogy a baloldal kormányra jusson; nem azért, hogy elveit feladja, hanem hogy azokat az érvényesülhetéshez közelebb juttassa. És én biztosíthatom uraim önöket, hogy ha valaha pártunk vezére Tisza Kálmán kormányra jut, ez nem azt fogná tenni, hogy elveit feladta, hanem azt, hogy elveinket, a nemzet önkormányzati teljes jogosultságának érvényesítésére minden alkalmat megragadni hazafias kötelességének ismerte, mihelyt csak egy lépést tehetett is a cél felé.

Kétségtelenül sokat vesztett a párt ezen válság által. Különösen Ghyczynek eltávozása pótolhatatlan veszteség. De meg vagyok győződve, hogy Ghyczy és társai érezni fogják új helyzetükben, hogy nekik a parlament kebelében valódi szövetségeseik csak mi lehetünk, és én még nem mondok le a reményről, hogy valamint 68-ban pártunk eltávozott része visszatért, ugy ők is belátva lépésök sikeretlenségét, visszatérendnek hozzánk.

Daczára a válságokra a párt erős és hatalmas maradt. Vannak a párt kebelében megyei és

városi kiszolgált tisztviselők, capacitások, vannak jeles költők, kiváló journalisták, van 8 éves parlamenti múltja, s hazánk újabb történetében nevezetes szerepe és hosszás politikai működése.

Vannak e pártnak az ország intelligentiája által erősen felkarolt nagy lapjai, jól szerkesztett, s a nép által kedvelt nép- és humoristicus lapjai. Ilyen pártnak, mely két óriási váiasztási vesztegetés daczára a nemzet politikai életében megtörhetlen állást foglalt el, az ilyen pártnak jövője van.

A mi ezen válságnak pártunk vezérére Tisza Kálmánra való hatását illeti határozottan mondhatom, hogy Tisza Kálmán csak nyert ezen válság által. Nyert, mert láthatta a közvélemény, hogy bármennyire ragaszkodik is Ghyczyhez, bármennyire óhajtaná is őt a pártban megtartani, mégis Tisza Kálmán és pártbívei készebbek voltak a pártra nézve ezen nagy veszteséget eltűrni, hogysen elveiket feláldozni.

Másik előny a pártválságból Tisza Kálmán helyzetére nézve az, hogy eddig a jobboldaliak rendszeren azt szokták mondani, hogy a balközép fele a szélsőbal, másik fele Ghyczyvel együtt a jobboldal felé huz, és Tisza Kálmán a bihari képviselők egy részével magában maradt. A válság kétségen kívül bebizonyította, hogy szélsőbali elem pártunkban nincs, mert még azok is, kik hatan a szélsőbal felé gravitálnak, határozottan kijelentették, hogy ők balközépiek akarnak maradni. Valamint azon föltevés sem valósult, hogy a baloldal fele a jobb oldal felé hajlanék, mert Ghyczyelv a pártnak nem egészen $\frac{1}{5}$ része ment át. És nincs, — még Deák Ferenczet sem veszem ki — egyetlen parlamenti egyéniség sem, kit 83 tag határozottan követne, úgy, mint Tisza Kálmánt követi.

Magára a pártra nézve is van a válságból egy tetemes nagy nyereség, t. i. hogy mint az érez a tűzben, a helyzet megtisztult, s pártunk vezére körül eddigi elveinkhez képest határozottan, ingadozás nélkül fogunk a on magas czél felé törekedni, mely semmi nem egyéb, mint eddig volt: békés, törvényhozási uton a független Magyarország megállapítása.

Békés uton, mondom. Mert mi őszintén, minden utógondolat nélkül kibékültünk a fejedelemmel. És én tartozom önöknek itt egy nyílt határozott nyilatkozattal. Ha éntőlém azt kérdené valaki: melyik kormányformát tartom legjobbnak? — határozottan azt felelném, hogy én csupán elvontan az ideát, az eszményképet tekintve, köztársasági vagyok. De daczára ennek, Magyarország specialis viszonyai közt monarchista vagyok. És ha monarcha kell, hol találnánk mi fejedelmet uraim, ki alkotmányosabban kormányozna, hol találunk fejedelmet és fejedelemasszonyt, ki nyelvtünket jobban beszélné, mint épen az uralkodó pár?

Tehát nemcsak történelmi hűség, nemcsak a százados kötelék, nemcsak a történelmi egyeségek csatolnak bennünket az uralkodóhoz, hanem valóságos benső vonzalom is.

És őszintén elfogadván a kiegyezkedést, annak minden consequentiáit, azt nem feldulni, nem megsemmisíteni, hanem javítani, hazánkra nézve jobbá tenni főtörekvéstünk.

Igy állván a dolog uraim! egész bizalommal hívom fel önöket, nyilatkozzanak őszintén és minden utógondolat nélkül: kész-e elfogadni a bihari bal-közép-párt; a club nov. 7-iki határozatát, kész-e azt magáévá tenni és helyeselni?

Ez annyival fontosabb a jelen körülmények közt, mert alig van megye, hol a független intelli-

gens középosztálynak oly tömege lenne, mint van Biharban. Fontos azért is, mert némelyek erőszakkal azt akarták bebizonyítani, hogy a pártprogramot elhagytuk, mások be akarták bizonyítani azt, hogy határozottan a jobboldal irányába felé törekszünk. Ez uraim vaiótlan. A képviselőknek, akár milyen határozott programot adjanak is, azon program keretén belől van engedve bizonyos latitude, melyen mozoghatnak anélkül, hogy programukat feladnák, vagy elveikhez hűtlenek lennének. E körbe mozogtunk mi is, és ha a választókerületnek bizalma van bennünk, kell hogy felfogják, hogy mi a politikai körülményeket jobban ismerjük, mint egyes, a politika terén helyzetőknél fogva szűk látkörű vidéki lapok, és a párt megvárhatja tőlünk, hogy a viszonyok és a helyzet teljes ismeretéből származó kötelességünk-nél fogva bizonyos fontos körülmények közepette irányt is adjunk a pártnak. Ha ezt a párt nem helyeselné, válaszszon magának más képviselőket, de akárkit választ, ennyi bizalommal tisztelje meg.

Ezeket elmondván, várom önök véleményének nyilvánítását.

Dr BALLAGI GÉZA.

